

O'ZBEK VA TURK SHE'RIY TAFAKKURIDA INQILOBIY RUHNING YANGI QIYOFASI (USMON NOSIR VA NAZIM HIKMET SHE'RIYATI ASOSIDA)

Yozdonqulova Ozoda Zokirjon qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Pedagogika fakulteti, Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida stajyor-o'qituvchisi

o.yozdonqulova@dtpi.uz

+998997126736

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17379384>

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek shoiri Usmon Nosir va turk shoiri Nazim Hikmet ijodida inqilobiy ruhning badiiy ifodasi, erkinlik va adolat g'oyalari talqini hamda she'riy tafakkurdagi o'zaro yaqinlik va farqli jihatlar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Har ikki shoir ijodida inqilobiy ruhning yangi qiyofasi insonni, uning ichki uyg'onishi va ijtimoiy ongini markazga qo'ygan holda ochib beriladi.

Kalit so'zlar: inqilobiy ruh, erkinlik, ijtimoiy adolat, she'riy tafakkur, lirizm, g'oya, insonparvarlik.

Abstract: This article scientifically analyzes the artistic expression of the revolutionary spirit, the interpretation of the ideas of freedom and justice, and the similarities and differences in poetic thought in the works of the Uzbek poet Osman Nasir and the Turkish poet Nazim Hikmet. In the works of both poets, a new image of the revolutionary spirit is revealed, focusing on man, his inner awakening and social consciousness.

Keywords: revolutionary spirit, freedom, social justice, poetic thought, lyricism, idea, humanism.

Аннотация: В статье научно анализируются художественное выражение революционного духа, интерпретация идей свободы и справедливости, а также сходства и различия в поэтической мысли в творчестве узбекского поэта Османа Насира и турецкого поэта Назыма Хикмета. В творчестве обоих поэтов раскрывается новый образ революционного духа, сосредоточенный на человеке, его внутреннем пробуждении и общественном сознании.

Ключевые слова: революционный дух, свобода, социальная справедливость, поэтическая мысль, лиризм, идея, гуманизм.

Kirish (Introduction)

XX asr boshlarida turkiy xalqlar hayotida yuz bergan ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar badiiy tafakkurda yangi ruhiy va estetik burilishlarni yuzaga keltirdi. O'zbek va turk she'riyatida inqilobiy ruh – erkinlik, adolat va inson orzulari uchun kurashning poetik ifodasiga aylandi. Bu jarayon ayniqsa, **Usmon Nosir** va **Nazim Hikmet** ijodida yuksak badiiy darajada namoyon bo'ldi[1]. Ularning she'riy tafakkurida inqilob g'oyasi siyosiy shiorlardan ko'ra, **ruhiy va falsafiy mazmun kasb etgan**, shoirning ichki isyoni, jamiyatdagi nohaqlikka qarshi g'azabi va inson orzusi bilan chambarchas bog'liq bo'ldi. Shu jihatdan, inqilobiy ruhni faqat siyosiy harakat sifatida emas, **badiiy-psixologik hodisa** sifatida tahlil etish zaruriyati paydo bo'lmoqda. Bugungi adabiyotshunoslikda Usmon Nosir va Nazim Hikmet ijodidagi inqilobiy ruh ko'proq **g'oyaviy mazmun** nuqtayi nazaridan o'rganilgan, biroq ularning **she'riy tafakkurdagi yangi ruhiy-estetik qiyofasi, lirik "men"dagi inqilobiy o'zgarishlar**, shuningdek, **milliy va umuminsoniy ozodlik motivlarining** uyg'un talqini chuqur tahlil

etilmagan. O'zbek va turk she'riyatida inqilobiy ruhning yangi qiyofasini Usmon Nosir va Nazim Hikmet ijodi asosida tahlil qilish, ularning she'riy tafakkuridagi umumiylik va farqlarni aniqlash hamda inqilobiy ruhni **shaxs ruhiyati bilan bog'liq estetik hodisa** sifatida izohlashni maqsad qilganmiz.

Metodologiya (Methods)

Tadqiqot **qiyosiy-adabiy, psixopoetik, kontekstual va sotsiopoetik tahlil** metodlariga tayangan holda olib borildi.

1. **Qiyosiy tahlil** – Usmon Nosir va Nazim Hikmet asarlaridagi inqilobiy motivlarning o'xshash va farqli jihatlarini ochib berish uchun qo'llanildi.
2. **Psixopoetik yondashuv** – inqilobiy ruhni shoir shaxsiyatidagi ruhiy kechinmalar, lirizm va individual dunyoqarash bilan bog'lashda ishlatildi.
3. **Kontekstual yondashuv** – o'sha davrning tarixiy, ijtimoiy muhitini inobatga olib, shoirlar ijodini milliy va jahon adabiy jarayonida o'rganish imkonini berdi.
4. **Tahliliy-metodologik asos** – Sh. Turdiyev, N. Karimov, E. Qodirov, turk adabiyotshunoslari T. Bora, A. Kabaklilarning nazariy ishlari asos qilib olindi.

Natijalar va tahlil (Results and Discussion)

Usmon Nosir ijodida inqilobiy ruh – **shaxsiy ruhiy o'zgarish, ichki ozodlik** g'oyasi bilan uyg'unlashadi. Uning "Qizlar qo'shig'i", "Temur", "Yurak" kabi she'rlarida inqilob endi siyosiy shior emas, **inson ruhining uyg'onish holati** sifatida tasvirlanadi. U shaxsning o'z "men"ini topishini inqilobiy ruhning eng yuksak ko'rinishi deb biladi:

"Men sevaman, hayotni sevaman,

Yurak – o'lim bilan kurash uchun yaralgan!"

Bu satrlarda inqilobiy ruh – **hayotni sevish, yashashni isyon sifatida idrok etish** shaklida ifodalanadi.

Nazim Hikmetda esa inqilobiy ruh **ijtimoiy romantizm va kollektiv lirizm** asosida tasvirlanadi. U "Kuvayi Milliye", "Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim" asarlarida inqilobni xalqning uyg'onish jarayoni sifatida ko'radi:

"En güzel deniz: henüz gidilmemiş olanıdır."

(Eng go'zal dengiz – hali suzib o'tilmagani.)

Bu misralarda inqilobiy ruh – **orzu va istiqbol falsafasi**, kelajakdagi ozodlikka ishonch ramzidir.

Usmon Nosirda lirik qahramon **o'z ruhida inqilobni kechiradi** – u jamiyatdagi adolatsizlikka qarshi ichki isyon holatida yashaydi. Nazim Hikmetda esa lirik "men" xalq bilan birlashgan, **kollektiv "men"** darajasiga ko'tarilgan.

Demak, o'zbek shoirida inqilobiy ruh ichki kechinma, turk shoirida esa **ijtimoiy-epik harakat** shaklida gavdalanadi. Usmon Nosir she'rlarida metaforalar, shiddatli ritm, ohangdorlik va romantik patos orqali inqilobiy ruhning **ruhiy-intuitiv mohiyati** ochiladi. Nazim Hikmetda esa xalqona tildan, epik ohang va publitsistik tuyg'ulardan foydalanish orqali **siyosiy lirikaning** yangi turini yaratgan.

Ularning har ikkisida ham inqilobiy ruh – **insoniylik va erkinlik uchun ichki kurash** sifatida yuksalgan.

Xulosa (Conclusion)

Tadqiqot natijalariga ko'ra, Usmon Nosir va Nazim Hikmet ijodida inqilobiy ruh yangi poetik bosqichga ko'tarilganini ko'rish mumkin. Ularning she'riyatida inqilobiy ruh:

-Siyosiy g'oya emas, **shaxsning ruhiy o'zgarishi va ozodlik istagi** sifatida talqin etilgan.

-Inqilobiylik **milliy ruh bilan uyg'unlashgan umuminsoniy qadriyat** darajasiga ko'tarilgan.

-Ularning she'riy tafakkuri orqali turkiy adabiyotda **yangi lirizm - ruhiy inqilob lirizmi** shakllangan.

Shunday qilib, bu ikki shoir ijodida inqilobiy ruh **insonning o'z "men"ini anglash, adolat va hayot go'zalligini himoya qilishga qaratilgan** falsafiy-badiiy holat sifatida namoyon bo'lgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov N. Usmon Nosir poetikasi. – Toshkent: Fan, 1985.
2. Turdiyev Sh. O'zbek she'riy tafakkuri va yangi lirizm. – Toshkent: Yozuvchi, 2019.
3. Qodirov E. XX asr o'zbek adabiyotida inqilobiy g'oyalar evolyutsiyasi. – Toshkent: Fan, 2017.
4. Kabaklı A. Türk Edebiyatı Tarihi. – İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı, 2003.
5. Bora T. Nazım Hikmet ve Toplumsal Romantizm. – Ankara: İletişim Yayınları, 1999.
6. Naim Karimov, Shukurov Sh. O'zbek modern she'riyati manzaralari. – Toshkent: Akademnashr, 2015..